

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 42, godina XXI
novembar, 2016.
[str. 183-185]

© Monos 2016

Amir Brka: Jerej ili Pseudosakralni pledoaje za genocid u Tešnju

Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj,
2016. 217.

**Dr. sc. Omer Hamzić, Mina
Kujović, prof**

PRIKAZI

Nakon čitanja ove knjige ostajemo zatečeni kako je autor uspio na nepunih 300 stranica teksta “posložiti” sve relevantne činjenice iz zamršene novije, ali i starije historije ove zemlje i svog rodnog grada i istovremeno razgoliti jednu božiju instituciju, koja, nažalost, ne počiva na postulatima vjere i božjeg milosrđa, već na gomili laži, obmana i samoobmana svojih vjernika i svojih sljedbenika. Riječ je o srpskoj pravoslavnoj crkvi i njenoj historijskoj ulozi na ovim prostorima u zadnjih 200 godina.

“Junak” ove knjige, koju autor naziva spis, je jerej Mihailo Gavrilović, mladi tešanjski paroh, rođen 1988. godine u Tuzli, gdje se i školovao za pravoslavnog sveštenika. Za paroha Srpske pravoslavne crkve u Tešnju postavljen je 2015. godine. Ovom su se postavljenju obradovali, kako malobrojni tamošnji Srbi tako i tešanj-ski Bošnjaci, a među njima i sam autor ove knjige. Smatrao je kako je baš dobro što je Srpska pravoslavna crkva konačno i u Tešanj uputila jedno svoje svešteno lice. U toj je odluci vidio je naznaku promjena i odustajanja od velikosrpske ideologije kojom je pogubno zadojila pripadnike srpsko-pravoslavnog naroda. Novopostavljenom Jereju je od ovog autora odaslana i prigodna sms čestitka. Međutim, nakon što je na Internetu saslušao govor mladog Jereja na temu “Istorija pravoslavlja u Pousorju, Parohija Tešanj-ska”, njegovo radovanje je ne-

stalo, jer se na "licu mjesta uvjerio da je bio u velikoj zabludi". Možda i s velikim zakašnjenjem (što ne reći i razočarenjem) lično se uvjerio da su i mladi sveštenici, zapravo, vatreni sljedbenici iste "one tamo" ideologije, to jest da Srpska pravoslavna crkva, i dalje u kontinuitetu, i svoje najmlađe sveštenike "formatira" po modelu stare epske mitomanije. Autor sa dozom razočarenja ističe kako je očito da u svojoj gorljivosti mladi sveštenici nastoje čak nadmašiti starije, dokazujući se kao dostojni nastavljajući njihova zavjeta....

Nakon što je od mladog jereja saslušao govor o "strašnom" položaju, proganjanju i stradanju tamošnjeg srpskog življa od strane Turaka, a kasnije tešanjskih muslimana, njihovih nasljednika, Amir Brka je odlučio da na temelju arhivskih izvora i objavljene historijske literature napiše kako je to, zapravo, sve tačno "tačno bilo". Autor stavku po stavku prati Jerejevo izlaganje i za svaku konstataciju daje razumljivo i dokumentovano objašnjenje, naglašavajući da je temelj svake mistifikacije, falsificiranja i tendenciozne interpretacije činjenica, ustvari, njihovo opovrgavanje bez pokrića.

"Rasprava" sa tešanjskim jerejom Mihailom Gavrilovićem sadrži pored uvoda i pogovora pet poglavlja: (1) *Potonuće tešanskog pravoslavlja?* (2) *Stevo Petranović - Jerejeva strastvena opsesija*, (3) *Ademaga Mešić i Jerejeva identifikacija tešanjskih Bošnjaka sa NDH*, (4) *Gradnja suvremene crkve i pitanje sudbine tešanjskih ikona* i (5) *Sotonski memento ispod bogoslužne mantije*.

U prilogima knjige su faksimili arhivskih dokumenata iz kojih se jasno vidi da je autor ovu knjigu, gotovo od riječi do riječi, pisao na temelju relevantnih izvora. Na kraju knjige nije navedena literatura, ali 174 napomene u tekstu potvrđuju njenu stručnu i naučnu utemeljenost. Ipak, autor se rezignirano pita, kao i svaki dobronamjerni čitalac ovakve lektire: "Koga, dakle, zanima istina o kojoj kazuju dokumenti, svjedočanstva, izvori, komparativne historijske analize i svi drugi

objektivni argumenti..." Tešanjski Jerej i njegovi istomišljenici će za potrebe tumačenja historije, u skladu sa interpretacijom kakvu velikosrpska ideologija zahtijeva, krivotvoriti historijske činjenice i interpretirati ih prema shvatanjima ili šablonima "nebeskog naroda" ili onako kako je već unaprijed odlučeno. Upravo po tom "šablonu" će, Jerej u svom tesličkom izlaganju ustrajno tvrditi da su Turci "progonili tešanjске Srbe", bez obzira na drugačije dostupne mu i dokazive činjenice iz bliže i dalje tešanjске prošlosti. Za te činjenice nije se ni interesovao, jer su mu od malih nogu "utuvili" u glavu srpsku "istinu" o "slavi Nemanjića i osveti za Kosovo", koju mu je, kasnije, samo "ovjerila" institucija u čijoj se službi našao.

Amir Brka je na prvoj stranici svoje knjige naveo sljedeću napomenu: "Ovaj je spis u cjelosti, zapravo, jedna fusnota uz moju poemu "Tačka". Poema je zbirka kratkih pjesama o posljednjem ratu koji je pjesnik tamo proživio i preživio sa svojim najbližim, objavljena 2015. godine u Tešnju. Poema "Tačka", ustvari je poetska priča o ratu i doživljaju rata iznutra, neposredno, kako se kaže "uživo". S veoma malo riječi, jezgrovitim i upečatljivim stihom, opisan je golemi ratni užas i strah koji sve one koji su to prošli i preživjeli prati dok su živi. Tek nakon što čitalac pročita ove stihove, postaje mu jasno, zbog čega se Amir Brka odlučio da jednom mladom pravoslavnom svešteniku, čijem se dolasku u Tešanj, kao što rekosmo, bio iskreno obradovao, pokuša dokazati koliko je njegovo viđenje istorije pravoslavlja u tešanjskoj parohiji pa i šire, daleko od prave historijske istine, začinjeno lažima i otrovom.

...

Poema "Tačka" Amira Brke, koja, kako napisao književnik Ivan Lovrenović, sama po sebi "na virtuelan način sadrži jedan komprimirani roman", nastala uporedo sa ili neposredno prije njegove knjige "Jerej", koja je, opet, kako napisao, u svom stilu Amir Brka, na

samom njenom početku, “zapravo jedna fus nota uz moju poemu *Tačka*”.

Tako je nekako na čudesan način Amir Brka napravio spoj između svog pjesničkog, dakle, poeme najviših književnih i estetskih dometa i proznog štiva, kojeg je sam nazvao “spis” pod naslovom “Jerej ili pseudosakralni pledoaje za genocid u Tešnju”.

Ko god pažljivo pročita i poemu i taj prozni “spis”, ostat će u dilemi šta je, zapravo, ovdje fus nota: prozni spis “Jerej” poemi “Tačka” ili je poema “Tačka”, zapravo, ovdje fus nota proznom spisu “Jerej”? Autor je ostavio čitaocu da sam odgoneta prema svom utisku i shvatanju “šta je šta”, a on je “rekao svoje” i u jednom i u drugom tekstu. Dileme koje se javljaju nakon čitanja ove poezije i proze, same po sebi su, razumljivije se, kompliment i za jednu i za drugu knjigu.

No vratimo se “fus noti” za poemu “Tačka”, koju je, (dakle, tu fus notu) autor “spakovao” pod žanrovski, nimalo poetičan termin “spis” – opet ostavljajući čitaocu da ga kvalifikuje kako god hoće. Bitno je, pri tome, samo da ga razumljivo...što se svakako odnosi i na samog jereja Mihaila Gavrilovića, kako mu je već, prije nas, sugerisao i prof. Fuad Muhić u svom sjajnom pogovoru ove knjige pod naslovom “Oglasio se pjesnik, ideologija zločina utjerana u laž”. Teško je naći preciznije, a sa tako malo riječi iskazano određenje ove knjige.

Šta je, zapravo ovaj “spis”, ili pledoaje, kako ga je nazvao sam autor? Nije historijska studija, a zasniva se na provjerenim i provjerljivim historijskim činjenicama i arhivskim dokumentima, nije pripovijest ili roman, a ima svog glavnog junaka iz naslova i plijeni besprijekornim književnim izričajem, nije dramski tekst, a povezuje ga jedinstvo mjesta, radnje i vremena, nije politički esej, a zasijeca u srž jedne genocidne politike “dugog trajanja”, nije polemika, a raskrinkava i obesmišljava stavove ne samo jednog mladog provincijskog popa, već kompletnu ideologiju njegovog učitelja i učitelja njegovih učite-

lja...sve unazad tamo do njihovih praučitelja, nije optužba, a optužuje, nije presuda, a opominje, puna je otrova i gorčine, a liječi... Napokon, može li stati sve to u jednu neveliku knjigu? Može ako se takvog posla poduhvati autor senzibiliteta i formata jednog Amira Brke.

Formalno, za nekoga bi ovo mogla biti i historijska monografija Tešnja. Suštinski je daleko od toga... Ovo štivo nije stvarao historičar, već pjesnik, vrijedi ponoviti “od formata”. Ovo nije neka lokalna historijska priča, već opća historija zlih učinaka jedne konkretne, a još uvijek žive politike “dugog trajanja” i njenog “tretmana” Bosne od nekih starih vremena do danas, od “Načertanija” do najnovijeg genocida. Ovo, dakle, nije monografija grada. Amir Brka je već ispisao, dakako, na svoj način monografiju (svoga) grada, koja zauzima vidno mjesto u njegovom književnom opusu.

U nedostatku preciznije riječi, za ovu knjigu upotrijebismo sintagmu “opća historija” iako je to sasvim drugačije ispričana historijska priča, rekli bismo na pjesnički način. Drugačija je ne samo po jeziku i stilu, već i po metodološkom pristupu autora. Kao rezultat, dobili smo u “jednom pakovanju”, originalno “posloženo i poredano”, logički precizno, znalacki dokazima potkrijepljeno, i historijsko i književno štivo, koje snagom argumenta raskrinkava velike laži i mistifikacije iz prošlosti srpskog naroda (ne samo u historijskim knjigama, već, nažalost, još uvijek duboko u svijesti tog naroda) – ne samo u Tešnju i oko Tešnja, već jednako, širom Bosne i Hercegovine idalje..

Pristupajući ovoj teškoj historijskoj temi kao pjesnik, autor je bio oslobođen obaveze da se pridržava nekih formalnih regula, kojih se pridržavaju (moraju se pridržavati) historičari od zanata. Zato ova knjiga (spis, pledoaje) i jeste više od historije. “Glede” historiografije, međutim, od ovog pjesnika moglo bi se itekako mnogo štošta naučiti. Skoro svako mjesto u Bosni i Hercegovini ima svoga je-

reja, ali svako mjesto u Bosni i Hercegovini nema "svog" Amira Brke da ga opiše (upíše) i raskrinka izvana kao "božjeg čovjeka", iznutra kao običnog lažova.

Ono što zovemo velikosrpskom politikom prema Bosni i Hercegovini, često se pojednostavljuje i vidi samo u nekom krupnom planu, "tipa" – kako Beograd vidi Bosnu i Kosovo, šta izjavljuju i šta čine (ili šta su činili) veliki igrači te politike kroz historiju. Zaokupljeni učincima tih krupnih igrača, najčešće ne primjećujemo ili zaboravljamo na refleksije te otrovne politike na takozvanom mikropplanu iako su, upravo tu (kad se gleda lokalno) učinci takve politike pogubniji i nakazniji od onih koje vidimo u krupnom planu – jer nisu ušminkani praznom frazeologijom i uvijeni

u celofan diplomatije i visoke politike. Amir Brka je, bez patetike, velikih, a praznih riječi, razgolitio tu politiku "nasitno", u malom, koja je isto tako opasna za budućnost države Bosne i Hercegovine kao i velika. "Uostalom", najopasniji otrovi su u malim pakovanjima sa, srazmjerno velikim učincima.

Zato je ova knjiga, kako napisao prof. Ferid Muhić naučno ostvarenje "od prvorazredne književne, kulturne i posebno društvene vrijednost." Pitanje je samo da li će i hoće li Jerej i njegovi istomišljenici, odnosno sljedbenici velikosrpske ideologije ovu knjigu makar prelistati. Više neće nego što hoće – jer oni imaju svoju "nebesku istinu" i nikakvi dokazi ni činjenice ih ne interesuju niti ih se dotiču. .

Fuad ARIFHODŽIĆ, *Venecija II*, akvarel, 15x20cm, fotografisala: Dragana Antonić